

Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Sayıların Gizemi

İbrahim ERYİĞİT

“Sayılar, ilahî hakikatlere yaklaşmanın en iyi aracıdır.”
(Nicolas Cusanus)

Rakamların ilk bakışta soğuk, sert ve asık suratlı görünmelerinin başlıca nedeni, bizim onlara yüklediğimiz anlamlarla ilgilidir biraz da. Çoğumuzun okul hayatında kabus olarak algıladığımız matematiğin alfabesini rakamlar oluşturur. Sayılar, rakamların yan yana gelmiş biçimidir. Her rakam bir sayıdır ama her sayı bir rakam değildir. Kullandığımız matematik sisteminde 10 tane rakam olması tesadüfi bir şey değildir. Sıfırdan başlayıp dokuza kadar devam eden işaretlere rakam dendiğini hepimiz biliriz. 10 tane rakamın olmasının cevabı çok basit: Bir insanın 10 tane parmağı olduğu için. Onluk sayma sisteminin oturduğu aksiyomatik yapının temeli onluk sayma sistemi dışında herhangi bir sayma sistemine göre düzenlendiğinde şu an ki bildiğimiz bütün işlemler geçerliliğini yitirecektir. Örneğin, sayma sistemi 7 olarak alındığında 5 ile 6 sayılarının toplamının sonucu 11 değil 14, çarpımları ise 30 değil 42 çıkacaktır.

Kelimeler gibi rakamlar da tabiatı yoktur ama tabiatın düzeninde, tabiatın her alanında matematik vardır. Matematik, bir anlamda meyvedeki vitamin gibidir. Var olduğu bilinir ama görünmez. İşte bu yüzden, matematiğin, “Günlük hayatta ne işe yarayacak?” biçimde haksız yere horlanmasına çok kez şahit olmuşuzdur. Bize düşen, rakamlar yoluyla tabiat düzeninin işleyişini araştırmak ve bulmaktır. Tabiatı, kainatı anlamamızı sağlayan şey, aynı kanunlarla yaratılmış olan zekâmızın işleyiş biçimi olsa gerektir.

Bir denemesinde, “*Matematiğin sadece rakamlarla, sayılarla uğraştığını ve kendini sadece onlarla ifade ettiğini sananlar yanılırlar. Matematik bütün evrenin dilidir; harflerin, sözcüklerin de. Bu nedenle şairlerle matematikçiler arasındaki akrabalık sanıldığı kadar gizli ya da dolayımı değildir. Sayılarla harflerin, sözcüklerin arasındaki akrabalığın tamamının çözülüp anlaşılabilirdiği söylenemez bugün. Matematik bir gerçekliktir. Bilirsiniz, şair de tıpkı bir matematikçi gibi betimsel gerçekliğe bağlı değildir. Varsayım olarak ileri sürdüğü önsavların uygunluğuna bağlıdır yalnızca.*” diyen Murathan Mungan’a katılmamak elde değildir. Sözün tam burasında

Necip Fazıl

Meseleye daha geniş planda bakan Necip Fazıl Kısakürek, şunları söyler: “Şiir ve müspet bilgiler... Mesele bunların bulamacını tutturabilmekte ve birini öbürüne muhtaç, birini öbürüyle alâkalı hâle getirmekte. Şiir, cemiyette, müspet ilimlerin ruhu, heyecanı, his iklimi hâline gelecektir. Madde münasebetlerini zahiri ve amelî plânda faydalaştırmak ve kanunlaştırmaktan ibaret olan müspet ilimler, her yeni keşfiniz insan ruhunda açtığı gediği şiirle kapayamadıkça, insan gitgide bir robot haline gelmeye mahkûmdur. 19. asrın ikinci yarısından itibaren başlayan büyük ruh ve fikir buhranı, başını alıp doludizgin boşanan müspet ilim buluşlarının şiir ve fikirle payandalaştırılmayışından doğdu.” (Çile, s. 491)

Necip Fazıl'ın, sözünü ettiği müspet ilimler genel başlığı altında başta matematik olmak üzere, fizik, kimya, biyoloji, genetik vs. gibi ilimlerin kastedildiğinden hareketle, bu ilimlerin tabiatı ve kâinatı anlama yolunda bizlere yol gösterici ve bizleri her anlamda aydınlatıcı rol oynadıkları herkesin malumdur. (Burada, *müspet* kelimesine, genelde, *olumlu* anlamı verilerek sanki diğer ilimler olumsuzmuş gibi bir yanlış anlamaya dikkati çekmek istiyorum. *Müspet* kelimesi, aslında Arapça bir kelime olup *sabitlenmiş* anlamına gelmektedir. Bu anlam kayması, Arapçada üç farklı s harfinin olmasından kaynaklanmaktadır.)

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirleri bir bütün olarak incelendiğinde sayılarla sürekli bir devinim içinde olduğu hemen göze çarpar. Hece veznini ustalıklı kullanan şair, şiirin anlam ve musikisine özel bir önem verir. Bu önemi hemen bütün şiirlerinde görmek mümkündür. Hecenin ve kafiyenin teknik anlamdaki her türlü zorluğunu, kelimelere yüklediği büyümlü anlamla ve insanın içine işleyen musikiyle çok kolayca aştığını, onun şiirine aşına olan her okuyucu aşınadır. Hecenin temelini oluşturan sayılar ve sayılar üzerine yazdığı dize-ler, özellikle de “Bir” sayısına yüklediği özel anlam göz önünde bulundurulduğunda onun şiirinin yürekleri sarmalaması kaçınılmaz olacaktır.

Necip Fazıl'ın sayılarla hemhâl olması doğumuyla başlar âdeta: 26 Mayıs 1904'te, Perşembe günü doğar ve yine aynı tarihte, yani 26 Mayıs 1983'te toprağa verilir. 1934 tarihinde, tam 30 yaşında, daha önceki şiirlerinde de ipuçlarını verdiği fikrîsel ve ruhsal bir dönüşüm yaşayan şair şöyle anlatır bu olayı bir şiirinde:

“Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum/Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum.” (Çile, s. 35)

İnsana, topluma ve tabiata dair sorgulaması ve hakikati arayışı her an sürmüş ve her dönemde kendine has o canlı ve umut verici üslubunu heyecanla sürdürmüştür:

“Fikret nasıl kurulmuş, içice bu iklimler?/Nasıl kaynaştırılmış, sesler, renkler, hacimler?” (s. 37)

Evreni mikro düzlemden makro düzeye kadar en geniş yelpazede aldığı

Necip Fazıl

şiiirleri azımsanmayacak denli çok olan şair, sayıların gizemine kapı aralayan düşünceler ortaya koymaktan geri durmaz, şiirin o naifliğine herhangi bir halez getirmeden:

“Uçanlar, iç fezada mesafeyi yenesi;/Sayıları yakacak kadar ışıık senesi...” (s. 97)

Ölüm olgusunu merkeze alarak çizilen çember üzerinde yer alan insana dair iç hesaplaşmayı matematik üzerinden yapan Kısakürek, “Bir bölünmez ki insan, onu zaman bölüyor;/ İnsan her ân dirilip, her saniye ölüyor” (s. 102) diyerek zamanın insan üzerindeki kaçınılmaz etkisini diriliş ve ölüm bağlamında dengeye oturtmasının yanı sıra bir anlamda insan hayatının çok güzel bir özeti yapıyor. Onun sıfır rakamına yüklediği anlam, sıradan insanların sıfır rakamına yükledikleri anlamdan çok farklıdır. Sıradan insanlar, sıfıra yokluk, hiçlik olarak bakarlarırken o sıfır rakamındaki büyüleyici tılsımdan söz eder:

“Onlar ki, sıfırlarda rakamları bulmuşlar;/Fikirden kurtularak, ölümden kurtulmuşlar.” (s. 171)

Sayıların sonsuzluğunun azametine özel bir vurgu yapar ve o sayıların sonsuzluğunun ötelere uzanan özel mekâna dikkatleri çeker:

“Bir yer var ki, orada sayı üstü endâze;/Ne solmak, ne yıpranmak, her şey ebedî taze...” (s. 237)

Bir insanın yeryüzü koordinatlarındaki geometrik yer denkleminin en önemli parametrelerinin başında insan yüreğinin geldiği gerçeğinden hareketle, gözyaşının, içli her yüreğin doğal bir refleksi, doğal bir dışı vurumu olgusuna dikkat çeken şair, “Çocukken gün battı mı, bir köşede ağlardım;/Nihayet döne döne aynı noktaya vardım.” (s. 247) diyerek insanoğlunun hayat fonksiyonundaki kırılma noktalarındaki direncinin hayat karşısındaki sağlamasını yapıyor diğer yandan da. Beyin-gönül ikilisinin dengesiyle hayatını sürdüren insanoğlunun yol ayırımına geldiğinde aklın mı, gönlün mü sözünün dinlenmesi konusunda, tercihin gönülden yana yapılmasını önemser:

“Akla yoktur çıkar yol;/Ne hesap, ne hendese!” (s. 256)

Hendese kelimesinin özel anlamda geometri, genel anlamda matematik olarak kullanıldığını belirterek, Necip Fazıl’ın, hendese kelimesi geçen şiirleri okunduğunda, ilk bakışta sanki matematiğe karşı olumsuz bir tavır sergilediği sanılsa da aslında o bunu yaparken gönlü daima ön planda tutmanın önemine vurgu yapıyor:

“Hendese;
Kümeşe
Tıkılmak.” (s. 262)

derken sayılarla gereksiz yere uğraşmanın önemli bir zaman kaybı olduğuna

Necip Fazıl

işaret ediyor. Gerçekten de insanoglu her dönemde sayılarla gereksiz yere uğraşmış, sayısal anlamda her türlü üstünlüklerini (oğul, mal, mülk, para, kahraman vs.) ortaya koymaktan geri durmamışlardır. Söz konusu bu duruma, Kur'an'da, Tekâsür suresinde özel olarak vurgu yapılmıştır:

“Sahip olduklarınızı sayılarla ifade ederek övünme davanız ölünceye kadar sizi oyalar” (102/1-2)

Sahip olunan her türlü dünyevi varlığın sayılarla çetelesini tutma gibi son derece yararsız ve boş bir uğraşın peşinden koşanları uyarma ve sarsma işi şairin asli görevlerinden biridir bence:

“Sayılarda çoğalmak, niçin, ne olmak için?/Bir tek hiçtir çarpısı, kırk milyona bir hiçin...” (s. 370)

Diğer yandan, Kur'an'da sayılarla ilgili çeşitli şifrelerin varlığını göstermek için yapılan bütün çabalar da boşunadır. Yazımın başında ifade ettiğim sayılara ilişkin cümlelerimin bu tip uğraşlarla herhangi bir yakınlığı bile söz konusu edilemez, edilmemelidir de. Yine başta da belirttiğim gibi sayıların gizemini araştırmanın ve bulmanın anlamı, içinde yaşadığımız toplumu ve tabiatı anlama ve çözümleme adına yapıldığında önemlidir. Yoksa hayattan kopuk ve öte âleme ötelenmeyen, öte âlemi önemsemeyen her düşünce ve eylem başlamadan bitmeye mahkûmdur.

Necip Fazıl'ın, sayıların içinde özel olarak 'bir' rakamına veya sayısına çok özel bir anlam yüklediğini belirtmişim. 'Bir'e yüklenen bu çok özel anlamın kuşattığı çerçevede yüreklerin titremesi kaçınılmazdır:

“Bir”i deşerken her ân beynini yiyen adam/ Sayılar köpürdüğe “Allah bir!” diyen adam...” (s. 371) olup şehrin meydanlarına çıkan her yürek, “Sabah, akşam, öğlende, /Aklım büyük şölende./ Bütünlük, o “bir”dedir, /Sayı sayı bölende.” (s. 274) diyerek âdeta yeniden dirilecek ve iç hesaplaşmasının eşliğinde, her türlü bunalımlarının ve ümitsizliğinin arefesindeki iç sesini, “Beni zaman bölüyor, ben doğruyor adet,/Medet ey birin Bir'i, ey birin Bir'i medet!..” (s. 317) şeklinde dışa vurarak, ruhsal tekamülünü tamamlamanın sonsuz erincini yaşayacaktır. İçten dışa evrilen bu ses, kaçınılmaz olarak daldığı tefekkür eyleminin koordinatlarını şöyle işaretleyecektir hayat düzlemine:

“Varlık yalnız Bir'dedir, toplam bölüm hep birde.../ Devam eden yalnız bir, sayıda, dört tekbirde...” (s. 368)

Sözün tam burasında bizim Yunus, göz kırpar gönül kapımızın aralığından:

“Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;

Sayıları silmiş, BİR'e yönelmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus...” (s. 382)

Yunus Emre'yi anıp da Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî'yi anmamak olmaz. *Mesnevi*'de şöyle bir hikâyeye yer verir Mevlânâ:

“Dervişin biri, diyar diyar gezerken bir kucak dolusu elma ile bayırlar aşan bir genç kıza rastlamış... Bozkırın sıcağında yorgunluktan al almış kızın yanakları. Derviş şöyle bir bakmış kıza, bir de kucacağında ki elmalara...

“Nereye gidersin? Ne doldurdun kucacağına?” diye sormuş derviş.

Uzak bir tarlayı işaret etmiş kız:

“Sevdiğim çalışıyor orada, ona elma götürüyorum.”

“Kaç tane?” diye soruvermiş derviş.

Kız şaşkın: “İnsan sevdiğine götürdüğü şeyi sayar mı hiç?” deyivermiş...

Ve usulca koparıvermiş derviş elindeki tespihin ipini...”

Niteliğin her zaman nicelikten önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Her durum için olduğu gibi bu durum için de şairin söyleyeceği bir söz mutlaka vardır. *Çile*'nin sayfalarında yüreğimizi gezdirdiğimizde yine bizi derinden sarsan dizelerle karşılaşırız:

“Sayılar yalnız Bir'in kendi dalgalanışı

Sayılar kemiyetin keyfiyeti anışı...” (s. 369)

Sayıların sonsuz dünyasında gezinen beynimiz, gönlümüzün güdümünde olursa gerçek işlevine kavuşur ancak, yoksa mal, mülk, evlat, menkul, gayrimenkulleri saymakla geçen boş bir ömür olur yaşadığımız. Ruh tekamülümüzdeki sınıf geçmenin formülünü iki dizeyle ne de güzel özetleyivermiş Kısakürek:

“Sayıdan sonsuzluğa sınıf geçirtecek not

Bizdedir ve bizdedir Arş'a giden astronot.” (s. 411)

Matematiği beyninde ve yüreğinde canlı bir şekilde yaşamak, matematikle yol almanın coşkusu barındırır her zaman. Matematikle yol almak, hayatın her safhasında vardır, görebilen gözler ve duyumsayabilen kalpler için. Önemli olan, akıl ve gönül ülkesinin sınırlarının nerede başlayıp nereye kadar uzandığının farkına varmak ve hep bu bilinçle yaşamak. Matematikle yol almak demek, aklımızın ve yüreğimizin hangi koordinatlarda ve ne kadar yer aldığı bilmesi, dolayısıyla kendimizi her anlamda tanımamız ve bilmemiz demektir, yaşadığımız dünyada bir yolcu olduğumuzu hiçbir zaman aklımızdan çıkarmadan. Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerindeki matematiksel gizemi biraz aralama çabası olan bu yazının akıllardan çok gönüllere hitap etmesinin önemi vurgu yaparak *Çile*'nin bir de bu gözle okunmasını ve özümsemesini çok önemsemişimi belirtmek istiyorum.

Necip Fazıl